במאי קמיפלגי תנא דבי רב ותנא דבי רבי ישמעאל בראשו ארוך קמיפלגי תנא דבי רב סבר אשר לו כרעים כלל ארבה סלעם חרגול חגב למינהו פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט דמיניה אין דלאו דמיניה לא ומרבי דדמי ליה משני צדדין תנא דבי ר' ישמעאל סבר אשר לו כרעים כלל ארבה סלעם חרגול חגב פרט למינהו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט ומרבי כל דדמי ליה בחד צד [6]והא לא דמי כללא קמא לכללא קמא אשר לו כרעים אמר רחמנא דאית ליה אכול דלית ליה לא תיכול כללא בתרא עד דשוו בארבעה סימנין [3]תנא דבי ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא דאין ודאמרי' נמי בעלמא דדאין תנא דבי ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא מהכא: אמר מר אי שמו חגב יכול אין בו כל הסימנין הללו ת"ל למינהו עד שיהו בו כל הסימנין הללו אין בו כל הסימנין הללו מהיכא תיתי ארבה וחרגול כתיב אי לא כתיב סלעם כדקאמרת השתא דכתיב סלעם לרבויי ראשו ארוך אימא לירבי נמי כל דהו קמ"ל מאי שנא התם דאמרת סלעם זה רשון חרגול זה ניפול ומאי שנא הכא דאמרת סלעם זה ניפול חרגול זה רשון [3]מר כי אתריה ומר כי אתריה: ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת: [7]תנו רבנן [8]אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן כגון הסולתנית והעפיאן ה"ז מותר יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים כגון אקונס

שלשה צדדין (8) מכל [8]צדדיהן אלא לרבות העתיד לגדל אחר זמן לא יקשה כלום דעל כרחך שני צדדין דמצריכין בעירובין (דף כח.) למ"ד דכללא בתרא דוקא ושלש צדדין שמצריך למאן דאמר כללא קמא דוקא ולא דוקא אמר שיש ושלשה דלמאן דאמר כללא קמא דוקא אפי' בה' צדדין צריך לדמות דא"כ תיקשי עלה דהיא דעירובין הא דאמר בנזיר פ' שלשה מינין (דף לה:) דכל היכא דאיכא תרי כללי ופרטי מרבינן כל דדמי ליה מחד צד וכל היכא דאיכא תרי פרטי וכללי מרבינן כל דדמי ליה משני צדדין דעירובין וחד צד דנזיר חדא מילתא היא ומיירי בעירובין כגון שיש לו שני צדדין חשובין שוין וצד שלישי שאינו חשוב כל כך דכה"ג איכא גבי כלל ופרטי דבקר ולאן יין ושכר בשמעתא דעירובין (דף כח.) ובנזיר (דף לה:) מיירי כגון דליכא אלא חד צד חשוב כגון כלל ופרטי וכלל דהיא שמעתא ואיכא נמי צד שני שאינו חשוב כל כך וכעין זה אמר בנזיר דלא מצרכינן אלא חד צד היינו הצד החשוב האחד שאין חשוב כמותן וה"ה אם היו שניהם חשובין ושוין וצד שלישי שאינו חשוב כמותן הוו שני צדדין החשובין כצד אחד כיון שהן שוין וצריך שיהא כעין הפרט דומה לפרט באותם שני צדדין החשובין דהי מינייהו מפקת וזהו מה שמצריך בעירובין דומה לפרט מצ' צדדין אפי' למ"ד כללא בתרא דוקא דהוו להו תרוייהו כצד אחד דנזיר כדפירשנו ומה שמצריך שלשה צדדין למ"ד כללא קמא דוקא י"ל שבא לומר דלא סגי ליה בשני צדדין החשובים ושוין כמו למ"ד כללא בתרא דוקא אלא גם בצד השלישי הגרוע צריך שיהא דומה (6) לכולן וה"ה אם יש ה' צדדין צריך שידמה לכולן והשתא אתי שפיר כי מצרכינן נמי טפי משלשה צדדין בכעין הפרט כי בכל הצדדין בין החשובין בין הגרועין הרבה כמו השלישי צריך שיהא דומה לפרט למאן דאמר כללא קמא דוקא ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא נמי לא יקשה כלום כשצריך יותר

מן הסנפירין שאין זזין מאליהן אלא בידיים אבל כל הסנפירין הוא יכול לכשכשן: **הסולתניים.** מין דגים קטנים בלע"ז טוינ"א: **הפורח בהן.** שט בהן על פני המים: [1]**הקבועין בו.** יותר

משני צדדין במקום שיהיו [3] (ג) יותר משני צדדין שוין ולפי דברי אלה נצריך בכאן יותר משלשה צדדין למ"ד כללא קמא דוקא אפי' אין כאן אלא ד' צדדין חשובין שוין (ד) לו ויש צדדין אחרים גרועים מהן כי כולם יש להצריך ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא לא נצריך אלא שניים החשובין ולכך לא היה לנו להצריך אין ראשו ארוך למאן דאמר כללא בתרא דוקא כמו שפי' רש"י ג [3] (ה) שם ולפ"ז נצטרך לומר דאין לו זנב ואין ראשו ארוך הם צדדים גרועין יותר מאותן שאנו מצריכין בברייתא בהצד השוה ולכך לא היינו מצריכין אותם אם היינו אומרים כללא בתרא דוקא ובכך מתיישב גם מה שאנו מרבים ראשו ארוך מסלעם ואין אנו מרבים אותו שאין לו ארבע כנפים או שנפיו חופים את רובו כי אותם הם סימנים חשובים יותר מאין ראשו ארוך ומיהו בלאו האי טעמא ניחא כמו שפי' ריב"א דאין לך שום חגב חסר סימן אחד דארבע כנפים או כנפיו חופים את רובו שלא יהא עוד חסר סימן או סימן אחד דאין ראשו ארוך או סימן אחד מן הארבע דמתניתין אבל הכא בראשו ארוך משכחת ליה שאינו חסר אלא סימן דאין ראשו ארוך בלבד ולפי מה שפירשנו הנהו דעירובין ונזיר קשיא אמאי איצטריך למימר פ' הגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) דר"א דרים ריבויי ומיעוטי דאפי' דרים כללי ופרטי אתי שפיר וסבר כמ"ד כללא בתרא דוקא וסגי בחד צד פירוש בצד החשוב מן השאר צד אחר חשוב כיולא בו מה הפרט מפורש גופו ממון אף כל גופו ממון יצאו שטרות אבל דבר המיטלטל לא צריך ולא אימעוט קרקעות כי זהו צד גרוע יותר תדע שהוא צד גרוע יותר דהא כי דרים ליה בריבה ומיעט וריבה אינו ממעט קרקעות אלא שטרות וי"ל דמשום דמוכחא מלתא דשמעתא דפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) והיא דפרק שלשה מינים דנזיר (דף לה.) דר' אליעזר דרש ריבויי ומיעוטי קאמר נמי התם הכי וא"ע בשמעתא דשן ועין בקדושין (דף כד:) ואו פסח או עור דבכורות (דף לח.) ובכל הש"ס במקום שאמר מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אם יהיה זה דוקא למ"ד כללא קמא דוקא או שמא נאמר כי גם למ"ד כללא בתרא דוקא אפי' לא יהיו השני צדדין החשובין שוין לגמרי כיון שקרובין להיות שוין חשובין כשוין וכחד צד דמו ומה שלא נצריך אלא חד צד זהו כשהשני גרוע הרבה יותר ממנו כי כן נראה יותר כדי שיהא דברי הכל במה שמצריך בכל הגמ' דבר המיטלטל וגופו ממון כי שני צדדין האלו קרובין להיות שוין וגם יתיישב בכך מה שצריך לומר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) דר' אליעזר דרש ריבויי ומיעוטי ולא נצטרך לתרץ בדוחק כאותו תירוץ שכתבתי: **במאי** קמיפלגי. ואי"ת אמאי לא מפרש דאיכא ביניהו שאר חגבים שאינן ממין אותם הכתובים שיש להם ארבעה סימנים הכתובים במתני' ואין ראשו ארוך דלתנא דבי רב אסירי אע"פ שיש להם ד' סימנים דמתני' דאין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל דשמא ליכא שום חגב שיהא בו ה' סימנים שלא יהא ממין אותם הכתובים במתני' א"נ דבותא נקט דאפי' בראשו ארוך שרי תנא דבי ר' ישמעאל: בסוף שמעתא פי' בקונטרס דחגבים הללו אין טעונין שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב וזאת תורת הבהמה כמשמעו והעוף כמשמעו ולא שרץ העוף דהיינו מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים בהלכות גדולות כך פי' בקונטרס ולא הולרך להביא בקונטרס מה"ג אלא משום דדרים ליה מקרא דבכמה מקומות בש"ס מוכח דשרו בלא שחיטה בסוף פ' ר' עקיבא (שבת דף 5:) חגב טמא אין מצניעין לקטן דלמא מייתי ואכיל ליה אבל חגב טהור אין לחוש ובריש פ' דם שחיטה (כריתות דף כא.) קאמר אוליא דם דגים וחגבים שכולם היתר ומפרש דאין טעונין שחיטה ובפ' אין מעמידין (ע"ז דף לח. ושם ד"ה לעולם) דאמר רב עובדי כוכבים שהלימו את האור באגם כל החגבים אסורים ומפרש טעמא דלא ידיע הי טמא והי טהור אבל בשחיטה לא חיישינן ועוד התם בסוף פירקא חגבים הבאים מן הספתק ומן האוגר מותרים ליקח מן העובד כוכבים וכן הבאין מן הסלולה ולפי חנוני אסורין מפני שמזלף עליהם יין ולעיל א] הבאתי ברייתא דתוספתא דקתני אוכל אדם דגים וחגבים בין חיים ובין מתים ואינו חושש ואע"ג דאוכל לאו דוקא דבחיים איכא משום בל תשקצו כדמוכח בפ' ר' עקיבא בשבת (דף 5:) מ"מ נקט אוכל למימר דליכא איסור אבר מן החי דלא בעי שחיטה. [וע"ע תוס' ע"ז לח. ד"ה לעולם]:

ולמאן דאמר כללא בתרא דוקא נמי לא יקשה כלום כשצריך יותר

מסורת הש"ס

ח) [כריתות כא.] זבחים ד: ח: ב"ק סד., ב) [שם], ג) [פסחים ג. וש"נ], ד) ע"ז לט. [ע"ש גם בתוס' ד"ה אין לו דכתבו בשם ר"י דדרים אין לו עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד לגדל לאחר זמן וכו'], ה) [ויקרא יח], ו) [שיין לעיל במשנה נט.], ז) [ג"ז שיין שם],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכ"ת (בדף הקודם) וכו' כדי להוסיף ג' צדדין אלא לרבות כל"ל ותיבות מכל צדדיהן נמחק: (ב) בא"ד צריך שיהא דומה לפרט וה"ה אם יש ה' צדדין וגרועין כמו השלך צריך שידמה לכולן: (ג) בא"ד במקום שיהיו היותר משני וכו': (ד) בא"ד חשובין שוין ויש צדדין כל"ל ותיבת לו נמחק: (ה) בא"ד כמו שפירש רש"י ולפ"ז כל"ל ותיבת שם נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה במאי וכו' מפני שמזלף עליהם יין ועיל. נ"ב לעיל דף סד ע"ב בתוס' ד"ה גיעולי ביציס וכו':

עין משפט נר מצוה

ערה א מיי' פ"ל מהל' מאכלות אסורות הל' כד סמג עשין סב טור"ע י"ד סי' פג סעיף ג:

לעזי רש"י

טונינ"א. טונה.

שיטה מקובצת

(ח) שלשה צדדים (מכל צדיהם) אלא לרבות: ב) כשנצריך יותר משני צדדין במקום שיהיו הצדדין שוין ולפי דברי אלה נצריך כאן יותר משלשה צדדין למאן דאמר כללא קמא דוקא אפי' אין כאן אלא שני צדדין חשובין ושוין ויש צדדין אחרים גרועים מהם: ג) כמו שפי' גם רש"י ולפי זה:

רבינו גרשום

מהיכא תיתי ארבה וחרגול כתיב. ובעינן דיהא שוה לארבה וחרגול מה ארבה וחרגול דיש להן ד' סימנין אף כל (וגרבי) [ולא נרבי] אלא שיש בו ארבעה סימנין: ומ"ש התם סלעם זה רשון כו' תנא קמא דר' ישמעאל מר כי אתריה כו'. כלומר באתריה דמר קרו הכי ובאתריה דמר קרו הכי: [כתוב בגליון] פירוש בבחת גבהות בשדרה שלו כעין גמל. ארבה אין לו גבחת ולא זנב. סלעם יש לו גבחת ויש לו זנב. חרגול יש לו גבחת ויש לו זנב. ארבה זה גובי אין לו גבחת. סלעם זה רשון יש לו גבחת. חרגול זה נפיל יש לו גבחת ויש לו זנב. חגב זה נדיין. ד' פעמים למינהו להביא צפורת (ברודי) [כרמים] ויוחנה ירושלמית וערצוביה והרובנית. ואלו הן ד' סימנין. ד' רגלים וד' כנפים וקרסולים וכנפיו חופות רוב עוביו ורוב אורכו [אחרת]. כללא קמא אשר לוא כרעים כללא בתרא למינהו להביא את שיש לו ד' סימנין:

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. וא"ת מנין היה להם זה לחכמים וכן לעיל (דף סג:) דתניא שאין במיני דגים טמאים אלא ז' מאות מנין היה להם שהתירו בכך את השאר וליכא למימר מאדם שקרא להם שמות קיים להו הכי שמסר לדורות כך שהם טמאין שכן הוא הכיר את כולם דהא לא משמע במקרא שקרא שמות אלא לבהמות ולעופות שאע"פ שידע שמו של הקב"ה כדדרשינן (במ"ר בראשית פי"ז) אני ה' ד) (הוא) שקרא לי אדם הראשון בדגים מיהא לא אשכחן ויש לומר מכל אשר יקרא לו האדם יש לרבות אפי' דגים ואיכא למימר דמאדם קיים להו ואם תמצא לומר שלא קרא להם שמות יש לומר דהכי קיים להו הלמ"מ:

הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר.

בפ"ק (לעיל דף כב: סד"ה אינטריך) פירשתי דלא שייך כאן לאקשויי וכי אינטריך קרא לכתוב כדי שלא נטעה כדפריך התם גבי אינטריך קרא למעוטי ספיקא: **יגדיל** תורה ויאדיר. הרבה אמר לנו טעמים לידע מהו קשקשת: **אימא בכלים אע"ג דאית ליה לא תיכול.** וא"ת א"כ את זה תאכלו מאי אהני ליה יש לומר שלא תאמר מה הפרט מפורש מיס נובעין ונאסור בורות שיחין ומערות דדרשינן לאיסורא כתב רחמנא תאכלו למימר מה הפרט מפורש גדלים על גבי קרקע להתיר יש לו בבורות שיחין ומערות כימים וכנחלים והא דקאמר בסמוך איפכא היינו למאי דדרשינן להתירא: **לא** ס"ד דכתיב כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת. תימה מאי ראיה היא זו אימא דהאי קרא בתרא קאי אדיוקא דבימים ובנחלים כי לית ליה לא תיכול הא אית ליה אכול אבל בכלים אע"ג דאית ליה לא תיכול ותהוי השתא קרא קמא כפשטיה דמה ראית דתימא קרא קמא אדיוקא וקרא בתרא כפשטיה וי"ל דבקרא קמא אין לחוש אי קאי אדיוקא משום דכתיב ביה אותם תאכלו דמשמע אותם ולא אחרים והרי הוא כמו שכתוב בהדיא ולא אחרים וא"ת והיכי משמע מהאי קרא דשרי בכלים אימא למעוטי מנאו אתא כלומר בכלים ליכא לאו אבל עשה מיהא איכא כדמוכח קרא קמא אפי' בים לו וי"ל דבהאי קרא בתרא לא כתיב לאו והכי כתיב וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם ובאידך קרא דבתריה הוא דכתיב הלאו ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ועוד דאין זה סברא שיהא בכלים חמורים מימים ונחלים דבים להם סנפיר וקשקשת נמי אסירי ובאין להם סנפיר וקשקשת קילי טפי דליכא בהו אלא עשה והאי שיעורא בתרא ניחא טפי דלמה ליה (ג) להתיר בכלים מקרא דיש לו ליפתוק ביה מימים ונחלים ואגא ידענא היתר כלי מקרא דאין לו וצריך לומר דהוה אמינא דקרא דאין לו אתא למעוטי כלי מלאו אבל עשה איכא ויש לו אפי' בכלים נמי שרו להכי אינטריך קרא קמא למשרי כלים לגמרי אע"ג דאין לו:

במים

אקונם ואפונם כספתיאם ואכספטיאם ואטונם ה"ז מותר ו) תנן התם א כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת יש לו קשקשת ויש לו סנפיר דג טהור יש לו סנפיר ואין לו קשקשת דג טמא מכדי אקשקשת קא סמכינן ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר ואפי' דג טמא כתב רחמנא סנפיר וקשקשת והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת ממאי דקשקשת לבושא הוא דכתיב [1]ושריון קשקשים הוא לבוש וליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר א"ר אבהו וכן תנא דבי ר' ישמעאל [2]יגדיל תורה ויאדיר ת"ר ממשמע שנאמר אכול את שיש לו שומע אני אל תאכל את שאין לו וממשמע שנאמר אל תאכל את שאין לו שומע אני אכול את שיש לו ולמה שנאן [2]לעבור עליו בעשה ולא תעשה [3]תאכלו מכל אשר במים מה ת"ל שיכול הואיל והתיר במפורש והתיר בסתם מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים אף כשהתיר בסתם לא התיר אלא בכלים מנין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע [3]ת"ל תאכלו מכל אשר במים היכן התיר בכלים דכתיב את זה תאכלו מכל אשר במים וגו' בימים ובנחלים הוא דכי אית ליה אכול דלית ליה לא תיכול הא [4]בכלים אע"ג דלית ליה אכול אימא בכלים אע"ג דאית ליה לא תיכול לא סלקא דעתך דכתיב [4]וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים בימים ובנחלים דלית ליה לא תיכול הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול ואימא במים כלל בימים ובנחלים פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ימים ונחלים אין נעיצין וחריצין לא במים חזר וכלל הני תרי כללי דסמיכי להדדי נינהו אמר רבינא כדאמרי במערבא [5]כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה

הטל

אקונם ואפונם כספתיאם ואכספטיאם. כולן לשון פרסי הן: **תנן התם.** במס' נדה: **אקשקשת סמכינן.** דהא אינה בלא סנפיר כדתני תנא ואסנפיר לא סמכינן דהא דג טמא נמי יש לו סנפיר: **הוה אמינא.** קשקשת הוא הפורש בהן ואתי לאכשורי דג טמא כתב [רחמנא] תרוייהו למימרא דעל כרחך חד מינייהו הוי הנך דקבועין בו: ופרכינן **והשתא.** דכתיבי תרוייהו מנלן דקשקשת לבושא הוא דמפרש תנא דמתניתין קשקשין אלו הקבועין בו על כרחך מהאי קרא מישתמע ושריון קשקשים וגו' וכיון דפשיטא לן דקשקשת הוא לבושא ליכתוב קשקשת לחודא דהא עלה סמכינן והשתא ליכא למימר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר: כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים אותם תאכלו אותם משמע מיעוטא הא אם אין לו לא תאכלו ולאו הכא מכלל עשה עשה: **תאכלו מכל אשר במים מה ת"ל.** והא מאותם תאכלו דסיפיה דקרא נפקא לן התירא ביש לו ואיסור עשה באין לו ותאכלו קמא למאי אתא ליכתוב מכל אשר במים כל אשר לו וגו': **שיכול וכו'.** ואי קשיא תאכלו דרישא הוה ליה למישבק לגופיה ובתרא לדרשא דכל אורחא דדרשא הכי הוא א"כ תו לא משכחת מידי למידרש מתאכלו דסיפא דהא דרשא דדרשינן מהאי בסמוך לא משתמעא מיניה: **הואיל והסיר.** שרץ המים בלא סימני טהרה בשני מקראות אחד סתום ואחד מפורש כדמפרש להו לקמיה [סז.] והוה אמינא ילמד סתום מן המפורש: **מה השהסיר במפורש לא הסיר.** בלא סנפיר וקשקשת אלא שקיים הגדלים במים שבכלים כגון תולעים שבהן. ולקמן מפרש מנא לן דמישתרו: **אף השהסיר בו' לא הסיר אלא בכלים.** אבל כל שאר מימות כגון חרילין ונעילין שהן נובעין ודומין לימים ונחלים האמורין בפרשה ג) או בורות שיחין ומערות שאין דומין להם שאינן נובעין לא התיר בהן בלא סנפיר וקשקשת: **מנין להסיר בורות שיחין ומערות.** שאינו נמנע לשתות עם התולעים שבהם הואיל ואין דומין לימים ונחלים שהסיימנין אמורין בהן: **ס"ל תאכלו מכל אשר במים.** ומתאכלו דסיפא לא מצי למדרש התירא אלא איסורא דהא אותם תאכלו כתיב וקאי אסנפיר וקשקשת אבל מתאכלו קמא מצי למידרש באנפי נפשיה וסנפיר וקשקשת אימים ונחלים דסיפא קאי והכי קאמר תאכלו מכל אשר במים אפי' בלא סימנין וכגון בשאר מימות שאינן ימים ונחלים כל אשר לו סנפיר וקשקשת [במים] בימים ובנחלים אותם תאכלו ולא בלא סנפיר וקשקשת דבימים ונחלים בעי סימנין: **היכן הסיר בכלים.** מאיזה מקרא אתה למד: **בימים ובנחלים הוא.** דכתבתי לך אותם למעוטי מי שאין לו הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול: **ואימא בכלים אע"ג דאית ליה לא תיכול.** דהא גבי התירא כתיב ומשמע דמהתירא ממעט להו דהכי משמע בימים ובנחלים הוא דתאכלם אבל בכלים לא תאכלם: **לא ס"ד.** דהא גבי איסורא דלא תאכלו את אשר אין לו כתיב נמי ימים ונחלים למעוטי כלים והכא על כרחך מאיסורא ממעט להו הלכך על כרחך רישא נמי כי כתיב ימים ונחלים ולא כלים מאיסורא ממעט להו ואותם תאכלו דממעט אמי שאין לו קאי והכי קאמר ימים ונחלים הוא דאותם תאכלו ולא מי שאין לו אבל כלים אפי' אין לו אכול והיינו שני מקראות סתום ומפורש דלעיל שהותרו בהם כלים ולקמן [סז.] בעי הי קרי סתום והי קרי מפורש: **ואימא במים כלל.** (ה) דכל שרץ המים בעינן סימנין: **חרילין ונעילין לא.** וכ"ש בורות ולמה לי תאכלו מכל אשר במים לאתויי בורות להיתרא: **במים חזר וכלל.** תרי במים כתיבי גבי הדדי מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים:

הטל

עין משפט נר מצוה

רעו א מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' כד סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' פג סעיף ג:

רעז ב מיי' פ"ב שם הלכה ד:

רעח ג ד מיי' שם הל' יח סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פד סעיף ה:

רבינו גרשום

מכדי תני התם בנדה פ' בא סימן התחתון כל שיש לו קשקשת ויש לו סנפיר דג טהור: אקשקשת קא סמכינן. כלומר דחזינן יש לו סנפיר ואין לו קשקשת דג טמא לא נכתוב רחמנא סנפיר ונכתוב קשקשת: כלומר השתא דקי"ל דקשקשת (כלבי) [לבוש'] נינהו נכתוב רחמנא קשקשת ולא נכתוב סנפיר ולא אתי למטעי דקשקשת היינו סנפיר: תנו ה) רבנן אין לו עכשיו כו'. כלומר סנפיר וקשקשת: כספטייס ואכספטיס גרס': מה כשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים כדבעינן לפרושי לקמן איזהו מפורש ואיזהו סתם: מנין לרבות בורות שיחין ומערות כו'. כלומר אע"ג דאין לו: בימים ובנחלים אין חרציין ונעיצין לא. כלומר אע"ג דלית ליה אכול: במים חזר וכלל. כלומר את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים: ואירבו להו בורות ושיחין ומערות לאיסורא כו'. כלומר את אמרת בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע אע"ג דלית ליה

ה) מכאן עד ד"ה מה כשהתיר שייך לעיל ע"ח.

תורה אור השלם

1. וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשִּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת:
שמואל א יז ה
2. יֵיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:
ישעיהו מב כא
3. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ:
ויקרא יא ט
4. וְכֹל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם:
ויקרא יא י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואימא במים כלל דלכל שרץ: (ב) תוס' ד"ה לא ס"ד וכו' ניחא טפי דלמה ליה להזכיר כלים בקרא דיש לו:

מוסף רש"י

קשקשת. מלבושין של דג (נדה נא:) אלו קליפין הקבועין בו (ויקרא יא ט). סנפיר. אלו כנפיס שעשו בהן על פני המים (שם).

מסורת הש"ס

א) נדה נא.; ב) זבחים מד. ב"ק סד: בכורות נא. ע"ש שבועות ה., ג) [ויקרא יא], ד) [נ"ל הוא שמיני],

ה) נדה נא.; ו) זבחים מד. ב"ק סד: בכורות נא. ע"ש שבועות ה., ג) [ויקרא יא], ד) [נ"ל הוא שמיני],

בטל פרט. הסמוך להם ותנהו ביניהם ודומם בכלל ופרט וכלל ותרבי ביה כל כעין הפרט הלכך אי לאו תאכלו קמא הוה מרבינן בכעין הפרט אפי' בורות דדמו לפרט בהכי אהכי מים גדלין על גבי קרקע אבל השתא דכתיב תאכלו קמא דרשינן ליה הכי מה הפרט מפורש מים נובעין אף כל מים נובעים ואיתרבו חרילין ועיילין לאיסורא כאלו ולא איתרבו בורות: **ומאי רבי.** בכעין הפרט דאף כל: **ומאי מיעט.** דכל פרט למעוטי אתא: **ואימא מה הפרט מפורש וכו'.** דאע"ג דלא דמי ליה לפרטא אלא בחד לד מרבינן דכללא בתרא דוקא: **א"כ תאכלו מאי אהני ליה.** בלאו איהו נמי כליס לא מיתסרי דהא לא דמו לפרט במידי אלא לאו תאכלו למשרי בורות אתא ולמימרא דלא תרבי בכעין הפרט אלא חרילין ועיילין דדמו ליה בשני לדדין: **חרילין.** ארוכין וקצרים: **ועיילין.** רחבין כגון אותן שעושין לביצרי דגים: **ואימא איפכא** לא גרסינן הכא עד בסיפא דשמעתא בתר מלתא דתנא דבי ר' ישמעאל אבל הכא גבי תנא דבי רב דדרים כללי ופרטי ליכא לאותביה דהא כעין הפרט בעינן ומאי כעין הפרט אית בהו דתרבינהו לאיסורא ותפיק חרילין ועיילין: **במים במים ב' פעמים.** הואיל ושני הכללות סמוכין כשתטיל פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא ברבוי ומיעוט דלהכי פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשיה בכלל ופרט. ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט ואפי' דבר הדומה לו אין לך להביא וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט אבל כי דרשינן ריבה ומיעט לא פירש המיעוט את הרבוי אלא מיעט שלא תשמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו ובלאו רבוי שני הוה מרבינן כל דדמי ליה למיעוטא ואהני רבוי שני לאתויי כל מילי ואהני מיעוטא למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל והכי מפרשינן בפ' גנמר הדין (סנהדרין דף מה:) גבי כל הנסקלין נתלין דרבוי ומיעוט לחודיה מייתי כל דדמי ליה בכל מילי. ומשום דרבוי ומיעוט מידרש אינטריך תאכלו קמא למשרי בורות דאתי ברבוי ומיעוט וריבוי לאיסורא דאילו בכלל ופרט דרשינן ליה לא הוו מתרבו בורות ולא אינטריך תאכלו יתירא דקסבר תנא דבי ר' ישמעאל כללא קמא דוקא ולא מרבינן בכלל בתרא אלא מידי דדמי ליה בכל לד לפרט דהיינו נובעין וצריך לומר דסוגיא דלעיל דדרים כלל ופרט וכלל ואפ"ה אינטריך ליה לתאכלו להתיר בורות שיחין ומערות קסבר כללא בתרא דוקא והוו מתרבו בורות שיחין ומערות אע"ג דלא דמו אלא בחד לד שהם מים הגדלים על גבי קרקע וכי פריך אי מה הפרט מפורש מים הגדלים על גבי קרקע ורבי אפילו בורות שיחין ומערות לאיסורא הוה מלי לשנויי קסבר כללא קמא דוקא ובעי' עד דדמי ליה בכל לד אלא האמת קמתרץ דמתאכלו קדרים להו לעיל בברייתא והשתא לפירוש זה לא פליגי מידי בהך מלתא סוגיא דלעיל ותנא דבי ר' ישמעאל דהכא ויש לתמוה דכי פריך בסמוך ואיפוך אלא ומשני מרבה אני בורות שיחין ומערות להתירא שהם עצורין ככלים למה לי להזכיר כלל עצורין דהוה ליה למימר דאיבעי ליה לרבויי חרילין ועיילין טפי לאיסורא לפי שהם נובעים כימים וכנחלים לכך נראה [ז] דהכך חרילין ועיילין דהכא איירי באין נובעין ולהכי פריך כיון דאין נובעין מה לי בורות שיחין ומערות מה לי חרילין ועיילין ומשני דחרילין ועיילין אע"ג שאין נובעין דמו טפי לימים ונחלים שאין עצורים ככלים אבל בורות שיחין ומערות עצורים ככלים ולהכי סברא להתירא והשתא למאן דדרים ריבה ומיעט מרבה חרילין ועיילין שאין נובעין לאיסורא והתירא דתאכלו מוקי לה בבורות שיחין ומערות אבל למאן דדרים לעיל כללי ופרטי מרבה מתאכלו להתירא אפי' חרילין ועיילין שאין עצורים ככלים כיון דאין נובעים:

במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט. פי' בקונטרס משום דברבוי ומיעוט מדרים איצטריך תאכלו קמא למשרי בורות שיחין ומערות דאתו ברבוי ומיעוט ורבוי דאסור דאילו כלל ופרט דרשינן לא הוה מתרבי בורות ולא איצטריך תאכלו יתירא דקסבר תנא דבי ר' ישמעאל כללא קמא דוקא ולא מרבינן בכלל בתרא אלא מידי דדמי ליה בכל לד לפרט דהיינו נובעין וצריך לומר דסוגיא דלעיל דדרים כלל ופרט וכלל ואפ"ה איצטריך ליה לתאכלו להתיר בורות שיחין ומערות אע"ג דלא דמו אלא בחד לד שהם מים הגדלים על גבי קרקע ואי כל מים גדלין על גבי קרקע ומאי רבי אפי' בורות שיחין ומערות לאיסורא ומאי מיעט מיעט כלים אם כן תאכלו מאי אהני ליה [ח] דבי ר' ישמעאל תנא במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט במים ריבה בימים ובנחלים מיעט במים חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי [א] חריצין ונעיצין לאיסורא ומאי מיעט בורות שיחין ומערות להתירא אימא מאי ריבה בורות שיחין ומערות לאיסורא ומאי מיעט מיעט כלים א"כ תאכלו מאי אהני ליה ואיפוך אנא כדתני מתתיה דתני מתתיה בר יהודה מאי ראית לרבות בורות שיחין ומערות להתירא ולהוציא חריצין ונעיצין לאיסורא מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורין ככלים הי סתום והי מפורש פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר יש לו מפורש ואין לו סתום וחד אמר אין לו מפורש ויש לו סתום מאי טעמא דמאן דאמר יש לו מפורש אמר לך מיניה הוא דקא משתרו כלים מאי טעמא דמאן דאמר אין לו מפורש דהאי הוא דקמוכח אהאיך דאי מהאיך הוה אמינא בכלים אע"ג דאית ליה נמי לא תיכול אמר רב הונא [ב] לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא והוי עובר משום [ו] שרץ השורץ על הארץ אי הכי במנא נמי דלמא פריש לדפנא דמנא והדר נפיל למנא התם [ג] היינו רביתיה ומנא תימרא דתניא בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע ת"ל [ד] תאכלו מכל אשר במים וליחוש דלמא פריש לדפנא והדר נפיל אלא היינו רביתיה ה"נ היינו רביתיה אמר ליה רב חסדא לרב הונא תניא דמסייע לך כל השרץ השורץ על הארץ [ה] לרבות יבחושין שסיננן טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי [ט] אמר שמואל [י] הקישות שהתליעה באביה

מסורת הש"ס

א) ב"ק סד: שבועות ה. בכורות נא. [והא דתניא ר' ישמעאל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והא מיכא גם מדה זו הימנו בתימה תוס' שבועות ה. ד"ה דתנא], ב) לעיל נח., ג) בימים ובנחלים. רש"ל, ד) [ל"ל לחכיון].

תורה אור השלם

1. וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יא מא
2. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: ויקרא יא ט

גליון הש"ם

גמ' קישות שהתליעה. עי' פסחים קנו ע"ב תוס' ד"ה קפא:

מוסף רש"י

דבי ר' ישמעאל תנא במים במים. כל מקום שנאמר במים במים ב' פעמים, כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים, אשר לו סנפיר וקשקשת במים, דהיינו שתי כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת, ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים, דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדלים במים מכוסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת, אין זה כלל ופרט. לא דייענן ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבוי ומיעוטי (בבורות נא.) דואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים, דמשמע בימים ובנחלים דאית בהו סנפיר וקשקשת אבל הגדלים במים לא, אין זה נדרש בכלל ופרט דלא ליתבי אלא כעין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ואתבי כל מילי, אלא דמיעוט מהני למעוטי פורתא מדא מילתא ותו לא (ב"ק סד:).

עין משפט נר מצוה

רעט א מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' יח עי' מ"מ סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' פד ס"ב:
רפ ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ג:
רפא ג מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ג:
רפב ד מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ג:
רפג ה מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ו:

שיטה מקובצת

[ז] לכך נראה דהנך חריצין ונעיצין דהכא איירי באין נובעין. נ"ב (ולאנן) ולא כן] פירש"י לעיל לפיכך צריך לומר דנקט עצורין לאשמועינן דאי הן זוחלין אסיר אע"ג דאינם נובעין. כך נ"ל:

רבינו גרשום

אימא לאיסורא דאי אית ליה אכול ואי לית ליה לא תיכול [אפי'] בורות שיחין ומערות: ואימעיטו ליה כלים להתירא. כלומר דבכלים אע"ג דלית ליה אכול: ואימא איפכא. כלומר חריצין ונעיצין להתירא בורות שיחין ומערות לאיסורא: חד אמר יש לו סתום אין לו מפורש. כלומר כל אשר לו סנפיר וקשקשת סתום וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת מפורש: (משיש לו קא) [מיניה הוא דקא] מיתרבו כלים. בימים ובנחלים הוא דאית ליה אכול דלית ליה לא תיכול (ונ"כול להבין) הא בכלים אע"ג דלית ליה תיכול כדאמרי' לעיל: אין לו הוא דקא מגלי עליה דיש לו. כלומר דאי מיש לו הוה אמינא בכלים אע"ג דאית ליה לא תיכול קמ"ל אין לו בימים ובנחלים הוא דלית ליה לא תיכול משמע הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול: בציביא בלילא. כלומר שמשים ציבי דחצבא ושפי שיכרא דרך ציבי דלמא פריש התולעת מחצבא לציבי ומיחזי כשרץ השורץ: א"ל רב חסדא לרב הונא תניא דמסייע. מה דאמרת כי פריש לציבי והדר נפיל יש בו משום שרץ השורץ תניא דמסייעא לך דלאחר שפירש למסננת קרינן ביה השרץ:

הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל במים כלל בימים ובנחלים פרט במים חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מים נובעים אף כל מים נובעים מאי רבי חריצין ונעיצין לאיסורא ומאי מיעט בורות שיחין ומערות להתירא ואימא מה הפרט מפורש מים גדלין על גבי קרקע אף כל מים גדלין על גבי קרקע ומאי רבי אפי' בורות שיחין ומערות לאיסורא ומאי מיעט מיעט כלים אם כן תאכלו מאי אהני ליה [ו] דבי ר' ישמעאל תנא במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט במים ריבה בימים ובנחלים מיעט במים חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי [א] חריצין ונעיצין לאיסורא ומאי מיעט בורות שיחין ומערות להתירא אימא מאי ריבה בורות שיחין ומערות לאיסורא ומאי מיעט מיעט כלים א"כ תאכלו מאי אהני ליה ואיפוך אנא כדתני מתתיה דתני מתתיה בר יהודה מאי ראית לרבות בורות שיחין ומערות להתירא ולהוציא חריצין ונעיצין לאיסורא מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים ומוציא אני חריצין ונעיצין שאין עצורין ככלים הי סתום והי מפורש פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר יש לו מפורש ואין לו סתום וחד אמר אין לו מפורש ויש לו סתום מאי טעמא דמאן דאמר יש לו מפורש אמר לך מיניה הוא דקא משתרו כלים מאי טעמא דמאן דאמר אין לו מפורש דהאי הוא דקמוכח אהאיך דאי מהאיך הוה אמינא בכלים אע"ג דאית ליה נמי לא תיכול אמר רב הונא [ב] לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא והוי עובר משום [ו] שרץ השורץ על הארץ אי הכי במנא נמי דלמא פריש לדפנא דמנא והדר נפיל למנא התם [ג] היינו רביתיה ומנא תימרא דתניא בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע ת"ל [ד] תאכלו מכל אשר במים וליחוש דלמא פריש לדפנא והדר נפיל אלא היינו רביתיה ה"נ היינו רביתיה אמר ליה רב חסדא לרב הונא תניא דמסייע לך כל השרץ השורץ על הארץ [ה] לרבות יבחושין שסיננן טעמא דסיננן הא לא סיננן שרי [ט] אמר שמואל [י] הקישות שהתליעה באביה

דקסבר תנא דבי ר' ישמעאל כללא קמא דוקא דלא מרבי כללא בתרא אלא מידי דדמי לפרט בכל לד דהיינו נובעין וה"נ אמרן לעיל [סו.] גבי כלל ופרט דחגבים לתנא דבי ר' ישמעאל דלא מתרבי ראשו אחרון מכלל ופרט משום דלא דמי בכל לד ואינטריך סלעם יתירא לרבויי: **ומאי מיעט מיעט בורות שיחין ומערות.** אתאכלו יתירא סמיך כדאמרי' במסקנא א"כ תאכלו מאי אהני ליה: **ואיפוך אנא.** דכיון דלאו טעמא יהיב למילתיה כשאר כעין הפרט אימא תאכלו למישרי חרילין וריבויא לרבויי בורות: **שהן עצורין.** שאין להם מוצא ומבוא אלא עצורין ככלים ולא דמו לאיסורא במידי דהא ימים ונחלים כתיב: **הי סתום והי מפורש.** דאמרי' לעיל [סו:] הואיל והתיר בסתום והתיר במפורש: **יש לו מפורש.** בההוא קרא דמשתעי ביש לו סנפיר וקשקשת קרי מפורש להתיר כלים בלא סימני טהרה כדדרים לעיל [שם] ימים ונחלים הוא דאותם תאכלו ולא אחרים הא בכלים אפי' אין לו תאכלו: **מיניה הוא דקא מישתרו כלים.** כדפרישית דקאי אמיעוט דאותם דממעט אין לו גבי ימים ונחלים כדכתיב [ג] ובנחלים אותם תאכלו ולא שאין לו וממילא דבכלים לא אימעיט אבל קראי דמישתעי באין לו דאמרן לעיל נמי דמישתרו מייה כדאמרן כל אשר אין לו בימים ובנחלים לא תאכלו הא בכלים תאכלו לא הוי מפורש להיתר כלים כולי האי משום דאזהרת לא תאכלו לא סמיכא לפרטא אלא לכלל דכל נפש החיה אשר במים לא תאכלו ומשמע טפי דבכל מימות שבעולם אפי' בכלים אזהר אלא אגן הוא דדרשינן ליה בכלל ופרט וכלל דבדיליה נמי איכא ב' כללות סמוכין זה לזה אחר הפרט דכתיב בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה וגו': **דהאי הוא דמוכח אהאיך.** קרא דיש לו למשתרי כלים אתא: **דאי מהאיך הוה אמינא.** בנחלים אותם תאכלו הא בכלים אפי' אותם לא תאכלו ואתא בימים ובנחלים דאין לו וגלי עליה דכי מעטינהו לכלים מאיסורא מעטינהו ולא מהתירא: **נשפי.** לשון השופה יין [ד] לחמרא (ב"מ דף ס.) לשון מוריק מכלי אל כלי: **שיכרא.** של תמרים הוא ומצויין בהן תולעים: **בצבייתא.** ליבי שמסננין אותו דרך עליס וקשיס דקיס: **באורתא.** שאם תפול תולעת על הקשיס לא ירחנה ומשם תפול לכלי ולמחר כשירחנה יהא סבר שלא יצתה מן השכר לקשיס ותולעת המים מותרת כדאמרן: **וקעבר משום שרץ השורץ על הארץ.** דכיון דרחשה והלכה קלת על הקשין נעשית שרץ הארץ: **היינו רביתיה.** וכמי שלא פירשה מן המים היא: **יבחושין.** כמין יתושין דקין הנמצאות במרתפות של יין: באביה